

Açgözlük keseli

Category: Jemgyýetçilik tankydy, Kitapcy, Sözler, Türkmen dili
написано kitapcy | 23 января, 2025
Açgözlük keseli

Döwür hakda, durmuş hakda

AÇGÖZLÜK KESELI

Bir müň dokuz yüz altmyş ikinji ýylда çykan "Türkmen diliniň sözlüğinde" "Açgözlük" diýen söz şeýle häsiýetlendirilýär: "Hiç zatdan gözü doýmazlyk, hiç zatdan ganmazlyk, husytlyk, gysgançlyk".

Ýygnany ýedi pyşdyna ýetse-de, doýdumy-doldumy bolmadyklar barada pikir ýörenenimde, uniwersitetiň hormatly mugallymlarynyň biri, belli dilçi alym Sapar Güjükowyň mundan on-on iki ýyl ozal beren bir wakasy ýadyma düşýär. Onuň manysy şeýleräkdi: ursuň gahatçylykly döwri. Her kim bir döwüm çöregiň zar-zelili. Hojalygyň ýolbaşçysynyň ýanyna bugdaý diläp gelýäniň aňyrsy-bärsi ýok. Günlerde bir gün bugdaýçylyga garawul durýan ýaşuly hem başlygyň ýanyna baryp, gallaç galandygyny aýdypdyr. Açlyk wagty haýsy biriniň garnyny doýurjagyny bilmän ýören başlyk uly iliň hormatlaýan bu ýaşulusyna edil doğrulamasa-da, aýlawly gepler bilen düşündiripdir: "Aý, pylany aga, sen bir maňa azar bermän, özüňden oňjak bolaýsana!"

Şundan soň tutuş bugdaýlygyň garawuly nädendir öydýärsiňiz? Towly gürrüniň manysyna düşünip-düşünmez ýaly, ol ýaşuly çagajyk däldi. Yöne süñni halal kişi halkyň emlägine el urmaga milt edip bilmändir. Üç-dört gün geçenden soň ony öýünden öli tapypyrlar. Ol açlygyndan ölüpdir. Özi çöregiň üstünde oturyp, çöreksiz kösenipdir. Ýaşuly il-günüň emlägini ogurlap, namysyň astynda galandan aç ölenini gowy görüpdir.

Häzirki açgözleriň bu gürrüni eşidip: "Ýağşam bir iş bitiripdir. Süñňüň halallygyny ölüp subut etmegiň özi baryp ýatan nadanlyk!" diýşip, kikirdejekdiklerini bilip durun.

Sebäbi, açgözüň ruhy dünýäsi bir başga. Yöne zatdan doýmaýanlaryň ruhy dünýäsi bir başga. Yöne ikisini gepletseňde, özüniňkini dürs çykarar!

Açgözlüğüň manysyny düýbi-teýkary bilen seljermek bize kyn düşer. Yöne zatdan doýmaýanlaryň ruhy dünýäsiniň juda garypdygyny ikirjiňlenmän nygtamak gerek. İçki dünýäsi bay adam hiç haçan baýlyga kowalaşmaýar. Ol sähel zada kaýyl. Aslynda baýlyk onuň üçin artykmaç hossa.

Açgözlüğüň görnüşi köp. Şolaryň ýadyma galanlaryny agzap geçeýin.

Howlusy, ýaşara öyi bardyr. Yöne bujagaza kanagat etmez. Göz boýagylyk bilen döwletden bir tarapy üç otагly, beýleki tarapy dört otагly iki sekсиýa alar. Olarda özem ýaşamaz, çagalaram. Jaýlaryň ikisi-de daşary ýurtlylaryň ygtyýaryndadır. Her jaýyň eýesindenem aýyna 3000-4000 dollar alýandır.

Açgöz şunuň bilenem kanagatlanmaz. Sol alýan dollarlaryny daşary ýurtlara gidýänlere bir aýlyk möhleti bilen göterimine berer. Ine, saňa mugt ýerden "süýtli" sygyr.

Açgöze bularam az gorner. Bir topar kiçi kärhana açdyryp, olaryň üsti bilenem söwda-satyk oýnuny goparlar. Onsoň çar tarapdan pul ýagar durar. Sol pullara-da gözçykgynç-gözçykgynç zatlar satyn alnar, howlusyndan üç gat jaý saldyrar. Yene bir ýerdenem ýer alyp, o taýdan köşki-eýwan gurdyr. Garazhaý, onuň doýmaz-dolmazlygyny agzyň ýadaýanca sanap oturmaly. Şu tetelli gurrumساklar aşa gysygam. Güzeranyň aýlyk-günlüğe dolaýan goňşy-golamy setanda-seýranda kömek sorap dagy geläýse, ýaňkyny puşmana getir! Şeýle bir sözler tapar welin, goňsusy açgözüň "düşen gününe" nebsi agyrar.

Öňler "baý halky gysyk bor" diýseler düşünmezdi. Gysyklygy-ha owarram welin, şu döwrüň baýlarynyň adamkärçilik sypatlary-da üýtgesik. Yaman tarapy, ozalky mysapyr diýip ýöreniň açgözlük derdeserine uçrangoň, onuň bilen düşünişmek, dünýewi gürrüň etmek çatak düşýär. Şular ýalakylar bilen dostluk aragatnaşygy uzaga gitmän, öz-özünden kesilýär.

Tanap ýören, gatnaşyp ýören adamynyň gözünüň alnynda açgözlük keseline ýolugyşyny göreniňden soň, olar bilen gepiňem,

pikiriňem çapraz düşýär. Şeýlelikde, on ýyllyk, ýigrimi ýyllyk dostluguň üstünden atanak çekilýär. Ruhy garyp bilen ruhy baýyň, açgöz bilen halalyň dünýäsi deň gelmeýär.

Bir zada ünsi çekesim gelýär: şunuň ýaly halatda köne dostumdan jyda düşdüm diýip gyýylmaň. Has çuňňurdan pikirlenseňiz, şeýle kişi hiç haçan siziň çyn dostaňyzam bolan däldir. Ikiligem kän edendir. Ýöne sen ony geçirensiň, özi bilen deň bolan dälsiň. Açıgzüň dostam bolmaz, ýakynam. Onuň ýeke dosty bardyr. Olam – zat.

Wezipeli bolup görmäniňdenmi nämemi, arada çaklaňrak edaranyň başlygyny işden aýranlarynda onuň gynanyşyny görüp, dogrusy, özünden beter gynandym. Ol: "Wezipe ýaly süýji zat ýok. Üç adama, hatda üç sany tam süpürijä başlyk bol welin, başlyk bol. Wah, sen o zatlaň gadyryny bilmersiň..." diýip zörledýär welin, ämsäm halda gözüni tegeläýýärsiň.

Rejep Toýjanow diýen ýaşuly žurnalist bardy. Ol Raýkomyň birinjiliginden aýranlarynda gös-göno zawodda slesar bolup geçipdir. Ussat terjimecimiz, Magtymguly baýragynyň eýesi Annaly Berdiýew "Naýza" satırıki žurnalynda baş redaktoram, "Edebiýat we sungatda" baş redaktoryň orunbasaram bolup işläpdi. Emma ol elli baş ýaşynda "Sowet edebiýaty" (hätzirki "Garagum") žurnalynda korrektorlyk etmegi özüne kiçilik bilmedi.

Sada, kiçigöwünli adamlar üçin bau redaktorlygam bir, korrektorlygam bir, birinji sekretarlygam bir, slesarlygam! Şeýle adamlaryň ruhy dünýäsi-de päkize bolýar. Olaryň dostlaryna-da ikilik etmejegine ynanýaryn.

Obamyzda kibtini gysyp duran horaşa ja kitaphana bar. Onuň kitap fondam ýabygorly. Herhal ýokdan gowy. Ulularam, çagalaram "güýmäp" bilyär. Ýone täzelikde gulagymza bir "myş" degdi (Hernä, cynam bolsa ýalan bolawersin!). Täze geçen hojaýylaryň bidi kitaphanaçyny ýanyna çagyryp: "Häzirlikçe işleseň işle, ýöne men dura-bará kitaphanany ýapmakçy. Ýagny ony howlusy bilen bile satyn almakçy. Şoň jaýyna-da oglumy görürmekci!" diýipdir. Nämemiş, onuň ogly gat-gat jaýyň čür depesinde ýasaýarmış.

Egni gysyk kitaphanany remont etmäge, onuň fonduny artdyrmagá

derek "Elimden gelýär" diýip, oňa oglunuň görürjege açgöz diýmän, dagy näme diýjek!

Başda aýdyşym ýaly, açgözlük keseliniň görnüşi kän. Ynha, ýene biri: ýeke ýasaýan ýaşuly ýorgan-düşekli ýatdy. Bendäniň daşdan-ýakyndan hossary ýok. Oňa derek täk özuniň howlusy, jaýy bar. Bolsa-da, hassanyň "hossary" köpeldi. Onuň jaýyna eýe çykarys tamasy bilen bir topar açgöz ýaşulynyň başujunda kökenek gerdi.

Men durmuşyň ösüşini, adamlaryň düşünjesiniň derejesinu öwrenýän alym däl. Şonuň üçinem açgözlük keselini nädeniňde çalt gutaryp boljakdygyny aýdyp bilmerin, munuň öz-özüniň azalyp, ýok bolup gitmegi-de mümkündür. Eger-de wagtynda ýok bolup gidibermese, onda jemgyýet açgözlük keselini halta gapgaryp, agzynam mäkäm bogaga-da, zibilhana taşlamalydyr.

Durmuşda halal, arassa adamlaram ýetik. Päk telekeçilik bilen çagalar öýlerine, ýetim-ýesirlere haýyr-sahawat edip ýörenleri-de, öz harajadyna metjitdir, medrese gurduryp ýörenem görüp durus. Hossarsyz bir bende ýogalanda barjamlylaryň üýşüp, onuň belli günlerini geçirışlerini, aşsuwuny berişlerini eşidip ýörüs. Ýone bir zat böwrümi bükgüldedýär: sowatly, aňly-düşunjeli diýip ýoren adamlarymyň biri: "Çary, özüňi bil! Il bilen işiň bolmasyn... Oňarsaň diňe öz aladaňy ediber..." diýmegi otdan alyp, suwa taşlady. Aňyrdan tutsaň, bu "sowatly", "düşunjeli" kişi maňa-da açgözlüğü ündeýärdi.

Hernä şular ýalylaryň alyna, toruna düşmekden daş edewersin!

Çary GELDIMYRADOW,
ýazyjy.

Jemgyýetçilik tankydy